

Sygn. akt I UK 203/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 maja 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Prusinowski (przewodniczący)
SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)
SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z odwołania Szpitala [...] Spółki z o.o. (poprzednio – B. Spółka z o.o.)
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w [...] o wysokość stopy procentowej składki na ubezpieczenie wypadkowe, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 10 maja 2017 r., skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 24 listopada 2015 r., sygn. akt III AUa .../14,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 24 listopada 2015 r. Sąd Apelacyjny w [...], III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w [...] od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w [...] z dnia 25 czerwca 2014 r., który po ponownym

rozpoznaniu sprawy zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 14 czerwca 2011 r. i ustalił, że w roku składkowym obejmującym okres od dnia 1 kwietnia 2009 r. do 31 marca 2010 r. stopa procentowa składki na ubezpieczenie wypadkowe, obowiązująca B., Sp. z o.o. w [...] (obecnie Szpital [...], Spółka z o.o.) wynosi 1,47% oraz ustalił, że nie podlega ona podwyższeniu o 50%.

Zaskarżoną decyzją, na podstawie art. 34 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 167, poz. 1322 - dalej "ustawa wypadkowa") ustalono dla tego płatnika we wskazanym roku rozliczeniowym stopę procentową składki na ubezpieczenie wypadkowe podwyższoną o 50% i ustaloną w wysokości 2,51% podstawy jej wymiaru.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że odwołujący się płatnik, wykonujący działalność na podstawie wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego od 15 października 2008 r., został zgłoszony do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jako płatnik składek od dnia 1 stycznia 2009 r. Od dnia 1 marca 2009 r., zatrudniając nie więcej niż 9 osób, odprowadzał składkę na ubezpieczenie wypadkowe w wysokości 1,8%, co stanowiło 50% najwyższej składki. O dnia 1 kwietnia 2009 r., jako podmiot prowadzący działalność leczniczą na podstawie wpisu do rejestru podmiotów prowadzących działalność leczniczą, zgłosił do ubezpieczenia wypadkowego pracowników w liczbie nie mniejszej niż 10 osób.

Przyjmując, że spółka przekazała prawdziwe dane, Sąd nie znalazł podstaw do zastosowania art. 34 ust. 1 ustawy wypadkowej. Jednocześnie wskazał, że prawidłowa stopa procentowa składki wypadkowej dla skarżącej spółki prowadzącej działalność leczniczą jako przeważający rodzaj działalności, wynosi w roku składkowym od dnia 1 kwietnia 2009 r. do dnia 31 marca 2010 r. 1,47% podstawy jej wymiaru - stosownie do § 3 i załącznika nr 2 poz. 28 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002r. w sprawie różnicowania stopy procentowej składki na ubezpieczenie społeczne z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych w zależności od zagrożeń zawodowych i ich skutków (Dz.U. z 2002 r. Nr 200, poz. 1992 ze zm.), w związku z rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 16 marca 2009 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie różnicowania stopy procentowej składki na ubezpieczenie społeczne z

tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych w zależności od zagrożeń zawodowych i ich skutków (Dz.U. z 2009 r. Nr 43, poz. 350).

Sąd drugiej instancji przyjął za bezsporne, że po zarejestrowaniu się w Krajowym Rejestrze Sądowym, tj. od października 2008 r. do marca 2009 r. spółka B. była spółką w organizacji, która zatrudniała nie więcej niż 9 pracowników, a liczba zatrudnionych i zgłoszonych przez płatnika do ubezpieczeń od dnia 1 kwietnia 2009 r. osób przekroczyła 9 osób. Wysokość składki na sporny rok rozliczeniowy ustalił na poziomie wyznaczonym dla płatników zgłaszających nie mniej niż 10 osób, ustaliwszy ich liczbę, uwzględniając art. 28 ust. 3 ustawy wypadkowej i stosując przeliczniki przewidziane w jej art. 28 ust. 2, na 1,47% podstawy wymiaru. Zaskarżoną decyzję uznał za nieprawidłową, gdyż została wydana już po zakończeniu roku składkowego, obejmującego okres rozliczeniowy od dnia 1 kwietnia 2009 r. do dnia 31 marca 2010 r., gdyż stosownie do art. 27 ustawy wypadkowej, stopę procentową składki na ubezpieczenie wypadkowe ustala się na rok składkowy, który - w rozumieniu art. 2 pkt 8 ustawy - obejmuje okres od dnia 1 kwietnia danego roku do dnia 31 marca następnego roku. Stąd wynika ustalony w art. 32 ustawy obowiązek zawiadomienia płatnika składek o wysokości stopy procentowej składki na ubezpieczenie wypadkowe obowiązującego w danym roku składkowym nie później niż do dnia 20 kwietnia danego roku, tak by płatnik mógł w terminach określonych w art. 47 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 963 ze zm.) opłacić składkę w zindywidualizowanej wysokości.

Skarga kasacyjna Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Oddział [...] została oparta na podstawie naruszenie art. 28 ust. 3 ustawy wypadkowej na skutek uznania, że okres działalności gospodarczej spółki-płatnika, przypadający od roku 2008 do dnia 1 kwietnia 2009 r. nie ma znaczenia do ustalenia wysokości składek. Skarżący powtórzył stwierdzenie, że zgodnie z art. 28 ust. 3 ustawy wypadkowej liczbę ubezpieczonych, o której mowa w ust. 1 i 2 art. 28 ustawy, ustala się jako iloraz sumy ubezpieczonych podlegających ubezpieczeniu wypadkowemu w ciągu poszczególnych miesięcy poprzedniego roku kalendarzowego i liczby miesięcy, przez które płatnik składek był w poprzednim roku kalendarzowym zgłoszony w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych, choćby przez jeden dzień. Powołał się na

ustalenie, że odwołująca się spółka od zarejestrowania w 2008 r. do dnia 1 kwietnia 2009 r. zatrudniała mniej niż dziewięć osób i od dnia rozpoczęcia działalności tę liczbę osób zgłaszała. W związku z tym wysokość składki na ubezpieczenie wypadkowe wynosi 1,67%. Liczba osób zatrudnianych przez spółkę po dniu 1 kwietnia 2009 r. miała znaczenie dopiero w następnym roku składkowym przypadającym od dnia 1 kwietnia 2010 r. do dnia 31 marca 2011 r.

Skarżący zarzucił również błędną wykładnię i błędne zastosowanie art. 34 ust. 1 w związku z art. 35 ustawy wypadkowej przez stwierdzenie, że wszystkie decyzje wydane po upływie danego roku składkowego są nieprawidłowe oraz błędną wykładnię art. 32 ustawy wypadkowej, czego skutkiem było uznanie, iż organ rentowy nie może - po upływie dnia 20 kwietnia danego roku kalendarzowego - ponownie ustalić stopy procentowej w bieżącym roku składkowym w ramach przeprowadzonej kontroli płatnika składek. Skarga kasacyjna obejmowała także zarzut błędnej wykładni art. 27 ustawy wypadkowej przez uznanie, że po upływie danego roku składkowego, organ rentowy nie może na nowo ustalić wysokości składki za miniony rok składkowy.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania i zasądzenia kosztów zastępstwa radcowskiego według norm przepisanych za postępowanie kasacyjne.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 31 ustawy wypadkowej, płatnik zobowiązany jest przekazać Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych dane dotyczące jego identyfikacji, rodzaju działalności według PKD, liczby ubezpieczonych zgłoszonych do ubezpieczenia wypadkowego oraz adres. Na podstawie tych danych ustalana jest stopa procentowa składki na ubezpieczenie wypadkowe na rok składkowy, tj. okres obowiązywania stopy procentowej składek na ubezpieczenie wypadkowe należnych za okres od dnia 1 kwietnia danego roku do dnia 31 marca następnego roku (art. 27 ustawy wypadkowej). Stopa procentowa składki na ubezpieczenie wypadkowe obliczana jest inaczej dla płatnika składek zgłaszającego do ubezpieczenia wypadkowego nie więcej niż 9 ubezpieczonych (art. 28 ust. 1

ustawy), a inaczej dla zgłaszającego co najmniej 10 ubezpieczonych (art. 28 ust. 2 ustawy). Przy niższej liczbie ubezpieczonych w ubezpieczeniu wypadkowym składka wyliczana jest ryczałtowo jako 50% najwyższej stopy procentowej ustalonej na dany rok składkowy dla grup działalności, zgodnie z zasadami określonymi w art. 30 ustawy.

W odniesieniu do kategorii płatników zgłaszających do ubezpieczenia wypadkowego co najmniej 10 ubezpieczonych zasadą jest, że opłacają oni składkę według ustalonej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w myśl art. 28 ust. 1 i art. 32 ustawy i podawanej do wiadomości płatnika zindywidualizowanej stopy procentowej, stanowiącej iloczyn stopy procentowej właściwej dla grupy działalności, do której należy płatnik, ustalonej - zgodnie z art. 30 ustawy oraz § 4 i załącznika nr 1 do rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie różnicowania stopy procentowej składki na ubezpieczenie społeczne z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych w zależności od zagrożeń zawodowych i ich skutków - według przypisanej dla każdej z grup działalności kategorii ryzyka i wskaźnika korygującego ustalanego stosownie do zasad określonych w art. 31 ustawy i § 5-8 rozporządzenia. W myśl art. 29 oraz art. 31 ust. 3 i 6 ustawy, płatnicy należący do omawianej kategorii są zobowiązani do przekazywania do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych danych służących do ustalenia kategorii ryzyka dla swojej grupy działalności (takich jak rodzaj działalności według PKD ujęty w rejestrze REGON) oraz wskaźnika korygującego (liczba osób zgłoszonych do ubezpieczenia wypadkowego oraz liczba poszkodowanych w wypadkach ogółem, poszkodowanych w wypadkach śmiertelnych i ciężkich oraz zatrudnionych w warunkach zagrożenia).

Odmienność reguł ustalania stopy procentowej składki dla poszczególnych kategorii płatników sprawia, że istotny jest problem prawidłowego określenia liczby osób zgłoszonych przez płatnika do ubezpieczenia wypadkowego.

Zasady ustalania liczby ubezpieczonych określa art. 28 ust. 3 ustawy. Liczbę tę ustala się jako iloraz sumy ubezpieczonych podlegających ubezpieczeniu wypadkowemu w ciągu poszczególnych miesięcy poprzedniego roku kalendarzowego i liczby miesięcy, przez które płatnik składek był w poprzednim roku kalendarzowym zgłoszony w Zakładzie co najmniej 1 dzień. Warto zauważyć,

że okresem, z którego przyjmuje się dane do ustalenia liczby ubezpieczonych, jest rok kalendarzowy (a więc przedział czasu od dnia 1 stycznia do dnia 31 grudnia), a nie rok składkowy, zdefiniowany w art. 2 pkt 8 ustawy jako okres obowiązywania stopy procentowej składek na ubezpieczenie wypadkowe należnych za okres od dnia 1 kwietnia danego roku do dnia 31 marca następnego roku. Takie unormowanie ma na celu umożliwienie płatnikom dopełnienia w terminie obowiązku przekazania Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych niezbędnych danych, a Zakładowi - określenie indywidualnej stopy procentowej składek na ubezpieczenie wypadkowe.

W stosunku do reguły przewidzianej w art. 28 ust. 3 ustawy, w ust. 4 tego przepisu ustanowiony został wyjątek dotyczący płatnika składek zgłaszanego w Zakładzie od dnia 1 stycznia danego roku do dnia 31 marca następnego roku. Liczbę ubezpieczonych, o których mowa w ust. 3, ustala się wtedy na podstawie liczby ubezpieczonych podlegających zgłoszeniu do ubezpieczenia wypadkowego w miesiącu kalendarzowym, od którego płatnik składek został zgłoszony w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych. Taki płatnik nie może skorzystać z mechanizmu ustalania liczby ubezpieczonych określonego w art. 28 ust. 3 ustawy, skoro w poprzednim roku kalendarzowym w żadnym miesiącu nie był zgłoszony w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych choćby przez jeden dzień (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2012 r., II UK 46/12, OSNP 2013 nr 15-16, poz. 190). W takim przypadku stosuje się przewidziany w art. 28 ust. 4 ustawy wypadkowej sposób ustalania liczby ubezpieczonych według stanu z pierwszego miesiąca kalendarzowego, od którego trwa zgłoszenie, a mechanizm ten rozciąga się na cały pierwszy rok kalendarzowy, w którym nastąpiło zarejestrowanie płatnika do rozpoczęcia kolejnego roku składkowego. W okresie rozliczeniowym rozpoczynającym się z dniem 1 kwietnia następnego roku kalendarzowego po zarejestrowaniu, płatnik ma już możliwość ustalenia liczby ubezpieczonych według reguły art. 28 ust. 3 ustawy.

Spór w niniejszej sprawie dotyczył takiej właśnie sytuacji.

Zgodnie z wiążącymi Sąd Najwyższy ustaleniami Sądu Apelacyjnego, płatnik prowadzący działalność od października 2008 r. zgłosił pierwszych ubezpieczonych podlegających ubezpieczeniu wypadkowemu od dnia 1 stycznia 2009 r., a do dnia

31 marca 2009 r. liczba ubezpieczonych zgłoszonych do tego ubezpieczenia we wskazanym okresie nie przekraczała dziewięciu. Wynika z tego, że płatnik nie był zgłoszony w poprzednim, lecz „danym”, tj. 2009 roku kalendarzowym, a zatem na potrzeby ustalenia liczby ubezpieczonych zgłaszanych do ubezpieczenia wypadkowego w roku składkowym 2009 stosuje się art. 28 ust. 4 ustawy. Ustalenie przez Sąd, że w styczniu, tj. miesiącu kalendarzowym, od którego płatnik składek został zgłoszony w organie rentowym, liczba ubezpieczonych zgłoszonych do ubezpieczenia wypadkowego nie przekroczyła dziewięciu osób, nie doprowadziło jednak Sądu drugiej instancji do konkluzji, że w sprawie ma zastosowanie art. 28 ust. 1 w związku z art. 28 ust. 4 ustawy, lecz nieprawidłowo zastosował on art. 28 ust. 2 i 3 ustawy.

Na podstawie art. 32 ust. 1 ustawy, o wysokości stopy procentowej składki na ubezpieczenie wypadkowe obowiązującej w danym roku składkowym organ rentowy zawiadamia płatnika składek, o którym mowa w art. 28 ust. 2, nie później niż do dnia 20 kwietnia danego roku, z wyłączeniem przypadków określonych w art. 33 ust. 1 i 2. Zgodnie natomiast z ust. 2 tego przepisu, jeżeli płatnik składek do dnia 30 kwietnia danego roku nie otrzyma takiego zawiadomienia, powinien zwrócić się do jednostki organizacyjnej Zakładu właściwej ze względu na swoją siedzibę o podanie wysokości stopy procentowej składki na ubezpieczenie wypadkowe.

Obowiązek powiadomienia przez organ rentowy o wysokości stopy procentowej składki na ubezpieczenie wypadkowe obowiązującej w danym roku składkowym do dnia 20 kwietnia dotyczy wyłącznie płatników zgłaszających do ubezpieczenia wypadkowego więcej niż dziewięciu ubezpieczonych, ponieważ jest niezbędny do ustalenia czynnika korygującego. Płatnik, który zgłasza większą liczbę ubezpieczonych, w razie niewydania przez organ rentowy decyzji, ze względu na zastosowanie art. 32 ust. 2 ustawy, powinien zwrócić się do jednostki organizacyjnej organu rentowego o podanie wysokości stopy procentowej składki na ubezpieczenie wypadkowe. Nie jest możliwe samodzielne ustalenie stopy procentowej przez płatnika składek co do sposobu ustalenia stopy procentowej. Nieprawidłowe, samodzielne ustalenie stopy procentowej przez płatnika zgłaszającego poniżej dziesięciu ubezpieczonych może stać się przedmiotem decyzji organu wydanej wskutek przeprowadzenia kontroli płatnika na podstawie

art. 86 ust. 2 pkt 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, tj. w przedmiocie prawidłowości i rzetelności obliczania, potrącania i opłacania składek.

Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika tymczasem, że wydanie decyzji w dniu 14 czerwca 2012 r., tj. po zakończeniu roku składkowego 2009, świadczyło o jej nieprawidłowości. Jest to błąd interpretacyjny, który miał istotne znaczenie dla kierunku rozważań tego Sądu, w których pominął, że art. 32 ustawy nie ma zastosowania wobec płatników zgłaszających nie więcej niż dziewięciu ubezpieczonych, oraz to, że treść tego przepisu w żaden sposób nie ogranicza uprawnienia organu rentowego do przeprowadzenia kontroli płatnika i ustalenia prawidłowego stanu prawnego. Ogólna norma kompetencyjna organu rentowego w przedmiocie należności składkowych wynika z art. 68 ust. 1 pkt lit. c ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, zgodnie z którym do zakresu działania tego podmiotu należy między innymi wymierzanie i pobieranie składek na ubezpieczenie społeczne, umocowanie zaś do wydania decyzji we wskazanym przedmiocie zostało zawarte w art. 83 ust. 1 pkt 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Organ rentowy jest uprawniony do kontroli płatników składek w zakresie podawania przez nich danych mających bezpośredni wpływ na wysokość składki wypadkowej i wydania w tym przedmiocie decyzji administracyjnej przedmiocie zmiany procentowej wysokości składki także po upływie danego roku składkowego.

Uprawnienie do wydania przedmiotowej decyzji nie doznaje ograniczenia na gruncie art. 32 ustawy wypadkowej, ponieważ reguluje on kompetencje do ustalenia składki dla płatników, dla których niezbędne jest ustalenie indywidualnego wskaźnika korygującego. Istotą tego przepisu jest wprowadzenie bezwzględnej kompetencji organu rentowego do wydania decyzji. Do dnia 20 kwietnia każdego roku organ powinien zawiadomić płatnika z urzędu, jednak brak takiego zawiadomienia nie rodzi kompetencji po stronie płatnika do samodzielnego ustalenia stopy procentowej składki, lecz powoduje powstanie obowiązku zwrócenia się do organu o zawiadomienie w sprawie stopy procentowej składki. Należy zatem podsumować, że żadna z norm wynikających z art. 32 ustawy wypadkowej nie ogranicza kompetencji organu rentowego zarówno w przedmiocie wydania decyzji w sprawie ustalenia należności z tytułu składek, jak również wyłącznej kompetencji do wskazania stopy procentowej składki wypadkowej na

dany rok składkowy płatnika zgłaszającego do tego ubezpieczenia powyżej dziewięciu ubezpieczonych.

Uwzględniając to, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).

kc